

Sygn. akt VII Ua 30/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 lipca 2021 r.

Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie VII Wydział Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSO Monika Roslan - Karasińska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 15 lipca 2021 r. w Warszawie

sprawy M. F.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W.

o zasiłek chorobowy i zwrot nienależnie pobranego świadczenia

przy udziale zainteresowanych (...) Liceum Ogólnokształcącego im. (...) w W., (...) Sp. z o.o. w W.

na skutek apelacji wniesionej przez organ rentowy

od wyroku Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi- Południe w Warszawie, VI Wydziału Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych z dnia 19 lutego 2021 r., sygn. VI U 114/20

oddala apelację.

SSO Monika Roslan - Karasińska

UZASADNIENIE

19 lutego 2021r. Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi – Południe w Warszawie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych wydał wyrok w sprawie z odwołania M. F. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W.
z 22 stycznia 2020r. znak: (...), w którym:

1. zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział
w W. z 22 stycznia 2020r. znak: (...) w ten sposób, że uchylił zobowiązanie M. F. do zwrotu nienależnie pobranego
zasiłku chorobowego z funduszu chorobowego za okresy od 2 grudnia 2016r. do 8 grudnia 2016r., za 25 maja 2017r.
i od 5 czerwca 2017r. do 8 czerwca 2017r. w kwocie 1056,03 zł wraz z odsetkami od dnia doręczenia decyzji do dnia
zwrotu kwoty nienależnie pobranego świadczenia

2. w pozostałym zakresie oddalił odwołanie.

Na podstawie skarżonej decyzji Zakład Ubezpieczeń Społecznych odmówił M. F. prawa do zasiłku chorobowego za
okres od 2 do 8 grudnia 2016r., za 25 maja 2017r. i od 5 do 8 czerwca 2017r. i zobowiązał ubezpieczoną do zwrotu
nienależnie pobranego zasiłku chorobowego z funduszu chorobowego za ww. okres w kwocie 1056,03 zł wraz z
odsetkami od dnia doręczenia decyzji do dnia zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Podstawę rozstrzygnięcia Sądu (...) instancji stanowiły następujące ustalenia i rozważania:

Odwołująca M. F. była zatrudniona w Zespole Szkół Niepublicznych (...), (...) Liceum Ogólnokształcącym im. (...). W okresach 2-8 grudnia 2016r., 25 maja 2017r. i 5-8 czerwca 2017r. odwołująca była niezdolna do pracy, a pracodawca wypłacił jej zasiłek chorobowy.

Jednocześnie do zatrudnienia na umowę o pracę, M. F. na podstawie umowy o świadczenie usług z (...) Sp. z o.o. wykonywała zadania polegające na nauczaniu matematyki na zastępstwo w klasach pierwszych w Liceum Filmowym z Oddziałami Dwujęzycznymi przy (...) Szkole (...). W roku szkolnym 2016/2016 odwołująca wykonywała pracę w Liceum Filmowym we wtorki i piątku. Odwołująca otrzymała wynagrodzenie za okresy 2-8 grudnia 2016r. (14 godzin), 19-25 maja 2017r. (13 godzin) i 5-8 czerwca 2017r. (6 godzin). Umowa zlecenie była realizowana w dniach 16 września 2016r., 2 i 7 grudnia 2016r., 19 i 23 maja 2017r. i 6 czerwca 2017r.

Sąd Rejonowy zważył, że zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz. U. 2017.1368 t.j. z późn. zm.) ubezpieczony wykonujący w okresie orzeczonej niezdolności do pracy pracę zarobkową lub wykorzystujący zwolnienie od pracy w sposób niezgodny z celem tego zwolnienia traci prawo do zasiłku chorobowego za cały okres tego zwolnienia. Przesłanki powodujące utratę prawa do świadczenia mają charakter niezależny, odrębny. Wystarczy więc, że w czasie orzeczonej niezdolności do pracy ubezpieczony wykonuje „pracę zarobkową” i nie jest niezbędne, aby była ona niezgodna z celem zwolnienia lekarskiego. Wynika to z jednoznacznej treści przepisu, który wyraźnie wskazuje na te dwie przesłanki i nie łączy ich w żaden sposób (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z 20.01.2005r. I UK 154/04).

W toku postępowania dowodowego Sąd I instancji ustalił na podstawie dokumentów, że odwołująca się wykonywała pracę zarobkową w dniach 2 i 7 grudnia 2016r., 19 i 23 maja 2017r. oraz 6 czerwca 2017r. realizując zawartą umowę zlecenia (o świadczenie usług). Za świadczenie usług w zakresie nauczania na podstawie umowy cywilnoprawnej odwołująca się otrzymała od płatnika składek (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W. wynagrodzenie za wykonane zlecenie. Oznacza to tym samym, że skoro wykonywała pracę w okresie niezdolności do pracy na rzecz płatnika składek, czyli w okresach od 1 do 8 grudnia 2016r., od 17 do 25 maja 2017r. i od 5 do 8 czerwca 2017r. to traci prawo do zasiłku chorobowego z funduszu chorobowego za okresy, za które wnioskuje o taki zasiłek, czyli od 2 do 8 grudnia 2016r., za 25 maja 2017r. i od 5 do 8 czerwca 2017r. Sąd Rejonowy rozpoznając sprawę uznał, że odwołująca nie zdołała wykazać tego, że nie wykonywała pracy we wskazanych dniach na rzecz płatnika (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W.. Twierdzenie, że wykonywała pracę na podstawie umowy cywilnoprawnej w innych dniach pozostawało bez pokrycia, odwołująca nie przedłożyła w tym zakresie żadnego materiału dowodowego, a nadto nie składała w tym zakresie wniosków dowodowych, aby zakwestionować oświadczenie zawarte w pismach płatnika składek złożonych do akt sprawy oraz do akt organu rentowego. Ponadto nie było dla Sądu I instancji wiarygodnym, że zleceniobiorca miałby otrzymywać wynagrodzenie za pracę w konkretnych wskazanych dniach przy założeniu, że stanowiło to odpracowanie określonych dni. Odwołująca nie wykazała tego, że w rzeczywistości otrzymując wynagrodzenie za dni: 2 i 7 grudnia 2016r., 19 i 23 maja 2017r. i 6 czerwca 2017r. realizując umowę zlecenie w rzeczywistości wykonywała pracę w innych dniach. Wobec czego odwołanie zmierzające do przyznania M. F. prawa do zasiłku chorobowego za sporne okresy i dzień 25 maja 2017r. podlegało oddaleniu.

W odniesieniu do żądania zwrotu nienależnie pobranego zasiłku chorobowego z funduszu chorobowego za okres od 2 do 8 grudnia 2016r., za 25 maja 2017r. i od 5 do 8 czerwca 2017r. w kwocie 1056,03 zł wraz z odsetkami od dnia doręczenia niniejszej decyzji do dnia zwrotu, Sąd przytoczył treść art. 84 ust. 1 i 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, ustanawiających obowiązek zwrotu nienależnych świadczeń i definiujących kwoty nienależnie pobranych świadczeń. Sąd Rejonowy w szczególności wskazał, że w myśl art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy systemowej podstawowym warunkiem uznania, że wypłacone świadczenie podlega zwrotowi jest po pierwsze brak prawa do świadczenia i po drugie świadomość tego osoby przyjmującej to świadczenie, płynąca ze stosownego pouczenia. Obie te przesłanki muszą wystąpić w trakcie pobierania świadczenia, a nie po zaprzestaniu jego wypłaty. Organ rentowy może domagać się zwrotu nienależnie pobranego świadczenia tylko wówczas, gdy ubezpieczonemu można przypisać złą wolę. Obowiązek zwrotu obciąża tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze, wiedząc, że mu się nie należy, co dotyczy zarówno osoby, która została pouczona o okolicznościach, w jakich nie powinna pobierać świadczenia,

jak też tej osoby, która uzyskała świadczenia na podstawie nieprawdziwych zeznań lub dokumentów albo innego świadomego wprowadzenia w błąd instytucji ubezpieczeniowej. W prawie ubezpieczeń społecznych „świadczenie nienależnie pobrane” to nie tylko „świadczenie nienależne” – obiektywnie, np. wypłacane bez podstawy prawnej, ale także „nienależnie pobrane”, czyli pobrane przez osobę, której można przypisać określone cechy dotyczące stanu świadomości (woli) lub określone działania (zaniechania). Kwestia zwrotu nienależnie pobranego świadczenia z ubezpieczenia chorobowego została także uregulowana w art. 66 ust. 2 ustawy zasiłkowej, zgodnie z którym w przypadku pobierania nienależnego świadczenia z winy ubezpieczonego lub wskutek okoliczności, o których mowa w art. 15-17 i art. 59 ust. 6 i 7, wypłacone kwoty podlegają potrąceniu z należnych zasiłków bieżących lub innych świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Przepis ten nie stanowi przepisu szczególnego do art. 84 ustawy systemowej, bowiem żaden z przepisów ustawy zasiłkowej nie reguluje odmiennie niż art. 84 ust. 2 ustawy systemowej kwestii zwrotu nienależnie pobranych świadczeń. Inaczej mówiąc, art. 66 ust. 2 ustawy zasiłkowej nie reguluje odmiennie okoliczności przemawiających za uznaniem świadczenia za pobrane nienależnie niż czyni to art. 84 ust. 2 ustawy systemowej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 17.01.2012r. I UK 194/11, LEX ne 1227962, z 3.12.2013r. I UK 212/13, OSNP 2015 nr 3, poz. 40, czy z 19.02.2014r. I UK 331/13, OSNP 2015 nr 6, poz. 83).

Sąd Rejonowy przytoczył, że w utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. np. wyroki z 26.04.1980r. II URN 51/80 – OSNP 1980 nr 10, poz. 202 i z 10.12.1985r. II URN 207/83 – PiZS 1986 nr 7 s. 71) stwierdza się, że brak pouczenia świadczeniobiorcy o okolicznościach powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń emerytalnych lub rentowych zwalnia go z obowiązku zwrotu świadczeń pobranych mimo istnienia tych okoliczności, choćby nawet mógł poznać o nich wiadomość z innych źródeł. Obowiązek pouczenia spoczywa na organie rentowym, samo zaś pouczenie powinno być wyczerpujące, zawierać informację o obowiązujących w dniu pouczenia zasadach zawieszalności prawa do świadczeń. Brak pouczenia zwalnia bowiem osobę bezpodstawnie pobierającą świadczenia z obowiązku ich zwrotu. Pouczenie takie nie może być abstrakcyjne, obciążone brakiem konkretności, a w szczególności nie może odnosić się do wszystkich hipotetycznych okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń. Pouczenie takie bowiem nie mogłoby być uznane za należyte i rodzące po stronie świadczeniobiorcy obowiązek zwrotu świadczenia.

Z ustaleń Sądu I instancji wynika, że odwołująca się wbrew temu, co twierdził organ rentowy, nie miała świadomości, że wykonywanie jakiejkolwiek aktywności zawodowej będzie pojmowane jako praca zarobkowa w okresie niezdolności do pracy i uczyni zasiłek chorobowy świadczeniem nienależnym. Organ rentowy zgodnie z ogólną zasadą ciężaru dowodów, zgodnie z art. 6 k.c. powinien był wywodząc skutki ze swojego twierdzenia udowodnić to stosownymi dowodami, np. w postaci dowodów z dokumentów. W aktach sprawy aktach organu rentowego dotyczącego postępowania przed ZUS brak jest jakiegokolwiek dowodu świadczącego o tym, że organ rentowy udzielił odwołującej konkretnego, czy też nawet abstrakcyjnego pouczenia o przepisach, w tym art. 17 ustawy zasiłkowej. Odwołująca się podnosiła w toku postępowania, że nie miała wiedzy o tym, że nie ma prawa do pracy w okresie zwolnienia lekarskiego u innego płatnika składek. Sąd Rejonowy ze względu na całokształt materiału dowodowego i brak aktywności ZUS w tym zakresie przyjął za prawdziwe twierdzenia i stanowisko odwołującej. Skoro więc odwołująca nie została pouczona o tym, że nie może wykonywać pracy zarobkowej w okresach niezdolności do pracy, czyli od 1 do 8 grudnia 2016r., od 17 do 25 maja 2017r. i od 5 do 8 czerwca 2017r. to organ rentowy nie może od niej żądać zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w kwocie 1053,03 zł wraz z odsetkami od dnia doręczenia decyzji do dnia zwrotu.

Apelację od wyroku Sądu Rejonowego dla Warszawy Pragi – Południe w Warszawie z 19 lutego 2021r. złożył Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W., zaskarżając go w punkcie 1. Organ rentowy zarzucił wyrokowi naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

1) art. 84 ust. 1 i 2 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez zwolnienie odwołującej z obowiązku zwrotu zasiłku chorobowego za okres od 2 do 8 grudnia 2016r., 25 maja 2017r. i od 5 do 8 czerwca 2017r.;

2) art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa poprzez przyznanie odwołującej prawa do zasiłku chorobowego za okres od 2 do 8 grudnia

2016r., 25 maja 2017r. i od 5 do 8 czerwca 2017r., pomimo iż zgodnie z przedmiotowym przepisem, ubezpieczony wykonujący w okresie orzeczonej niezdolności do pracy pracę zarobkową traci prawo do zasiłku chorobowego za cały okres tego zwolnienia.

Mając powyższe na uwadze organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania od skarżonej decyzji w całości, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpatrzenia, a ponadto o zasądzenie od odwołującej na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych za obie instancje.

Organ rentowy wskazał, że z językowej wykładni art. 17 ustawy zasiłkowej jednoznacznie wynika, że wobec wykonywania zlecenia, czyli pracy zarobkowej w okresie orzeczonej niezdolności do pracy, M. F. utraciła prawo do zasiłku chorobowego za cały okres zwolnienia. W odniesieniu do uchylenia przez Sąd I instancji skarżonej decyzji w zakresie zwrotu kwoty 1056,03 zł, organ rentowy przywołał treść wyroku Sądu Najwyższego z 11 września 2019r. III UK 217/18 (opubl. OSNP 2020/10/112), w którym wskazano, że ubezpieczony wprowadza organ rentowy w błąd co do okoliczności warunkujących prawo do zasiłku chorobowego, gdy po przedłożeniu zaświadczenia lekarskiego pracodawcy celem otrzymania zasiłku chorobowego wykonuje w okresie objętym zwolnieniem lekarskim pracę zarobkową na rzecz zleceniodawcy. Przy tym nie jest wymagane uprzednie pouczenie o możliwości utraty pobranych zasiłków chorobowych z przyczyn określonych w art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej, których wystąpienia nie można z góry zakładać lub przewidzieć (wyrok SN z 20.08.2019r. II UK 76/18, OSNP 2020/8/85). W tym stanie rzeczy ZUS wskazał, że nie mógł z góry zakładać, że odwołująca będzie wykonywała pracę zarobkową w trakcie niezdolności do pracy, zatem nie miał obowiązku pouczenia odwołującej, że okoliczność ta spowoduje ustanie prawa do zasiłku chorobowego (apelacja k.82-83 a.s.).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja była niezasadna. Zakład Ubezpieczeń Społecznych w apelacji koncentrował się na zarzutach błędnego przyjęcia przez Sąd I instancji, że wypłacony M. F. zasiłek chorobowy za okres od 2 do 8 grudnia 2016r., za 25 maja 2017r. i okres od 5 do 8 czerwca 2017r. nie był świadczeniem nienależnie pobranym, a także na zarzucie nieprawidłowego przyznania przez Sąd Rejonowy odwołującej zasiłku chorobowego za ww. wskazany okres.

W ocenie Sądu Okręgowego, Sąd I instancji prawidłowo dokonał subsumpcji właściwie ustalonych faktów pod odpowiednio zastosowane przepisy prawa materialnego, tj. art. 84 ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 1778 z późn. zm.), i w efekcie dokonał poprawnej oceny jurydycznej odwołania M. F. w zakresie w jakim dotyczyło ono obowiązku zwrotu nienależnie pobranego przez nią świadczenia. Sąd II instancji traktuje rozważania merytoryczne Sądu meriti, jako własne – czyniąc je integralną częścią niniejszego uzasadnienia i jednocześnie uznając, że nie ma potrzeby powielania ich w całości w tym miejscu (por. wyrok SN z 22.08.2001, V CKN 348/00).

Trafnie Sąd Rejonowy zaakcentował, że dla uznania, że wypłacone świadczenie podlega zwrotowi w myśl pkt 1 ust. 2 art. 84 ww. ustawy, konieczne jest łączne spełnienie dwóch przesłanek, a mianowicie: po pierwsze, ustalenie braku prawa do świadczenia, a po drugie, świadomość tego faktu występująca u ubezpieczonej, będąca skutkiem stosownego pouczenia. Sąd Rejonowy wywiódł trafną konkluzję, że nie sposób dopatrzeć się ze strony odwołującej się jakiegokolwiek złej woli. Sąd II instancji podziela w całości powyższe stanowisko traktując je jako własne. Niewątpliwie słusznie także Sąd Rejonowy podkreślił, że na etapie pobierania świadczenia odwołująca nie była pouczana o tym, że w przypadku podjęcia pracy, choćby w formie zlecenia, utraci prawo do zasiłku chorobowego za cały okres, którego dotyczy zwolnienie. Nie zasługuje przy tym na aprobatę argumentacja skarżącego, w której zarzuca Sądowi Rejonowemu, iż błędnie uznał, że tylko prawidłowe pouczenie pobierającego świadczenie o braku prawa do jego pobierania stanowi podstawę do zakwalifikowania pobranego świadczenia jako świadczenia nienależnego. Jak bowiem trafnie wskazał Sąd meriti w pisemnych motywach swojego rozstrzygnięcia, brak pouczenia świadczeniobiorcy o okolicznościach powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń zwalnia go z obowiązku zwrotu świadczeń pobranych (zob. np. wyrok SN z 26 kwietnia 1980 r., II URN 51/80, OSNCP 1980, Nr 10, poz. 202; wyrok Sądu Najwyższego

z dnia 5 lipca 2017 r., II UK 302/16, Lex nr 2382425). Słusznie przy tym Sąd I instancji wywodził, że obowiązek pouczenia spoczywa na organie rentowym, trafnie akcentując, że samo pouczenie powinno być wyczerpujące, zawierając informacje o obowiązujących w dniu pouczenia zasadach ustania lub wstrzymania wypłaty świadczeń. Argumentacja apelanta z powyższym stanowiskiem Sądu I instancji ma wyłącznie charakter polemiczny i jest w całości chybiona. Sąd Rejonowy dokonał prawidłowej oceny w tym zakresie, że obowiązek zwrotu świadczeń nienależnych jest ograniczony do wypadków, w których wzbogacony przyjął świadczenia w złej wierze, wiedząc, że mu się one nie należą. Słusznie przy tym Sąd I instancji podkreślił, że dotyczy to osoby, która uzyskała świadczenia na podstawie nieprawdziwych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd instytucji ubezpieczeniowej, trafnie argumentując, że przesłanka „świadomego wprowadzenia w błąd” nawiązuje do winy osoby pobierającej świadczenie i dotyczy sytuacji świadomego wprowadzenia w błąd organu rentowego poprzez umyślne działanie zainteresowanego przyjmujące postać dolus directus lub dolus eventualis. Wypada też powtórzyć za Sądem Rejonowym, że dowód istnienia przesłanek żądania zwrotu świadczenia nienależnego obciąża organ wypłacający świadczenia, co wymagało wykazania przez ZUS właściwej inicjatywy dowodowej, ażeby można było przyjąć, że w myśl art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej świadczenie zostało przyznane lub wypłacone na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzania w błąd organu wypłacającego świadczenia przez osobę pobierającą świadczenia. Po przeanalizowaniu całego materiału aktowego Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że takiego dowodu w postępowaniu pierwszoinstancyjnym apelant nie przeprowadził, a w swojej apelacji ograniczył się wyłącznie do polemizowania z prawidłowymi rozważaniami Sądu meriti w tym zakresie.

Drugi z zarzutów apelacji, tj. dotyczący nieuprawnionego przyznania przez Sąd Rejonowy M. F. prawa do zasiłku chorobowego za okres od 2 do 8 grudnia 2016r., za 25 maja 2017r. i okres od 5 do 8 czerwca 2017r. jest całkowicie chybiony, gdyż ani z sentencji wyroku z 19 lutego 2021r., ani tym bardziej z jego uzasadnienia nie wynika, że Sąd uznał, że odwołującej się przysługiwał zasiłek chorobowy w spornym okresie. Przeciwnie, Sąd I instancji w uzasadnieniu wskazał, że norma art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej jest jednoznaczna w swoim brzmieniu i wobec wykonywania przez odwołującą pracy na podstawie umowy zlecenia w ww. okresach, nie przysługiwał jej zasiłek chorobowy za sporne okresy.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy uznał, że brak podstaw do zmiany zaskarżonego wyroku, co prowadziło do oddalenia apelacji, o czym orzeczono na podstawie art. 385 k.p.c. zgodnie z sentencją wyroku.